

NAGY JÓZSEF: A MAGYARSÁG ÉS A FILOZÓFIA

magyar mint ázsiai lovasnép hódítóként jelent meg a népvándorlás forгатaga közben Európában. Magával hozta hatalmi akaratát és fájának szeretetét, s ez a két ösztönös erő tartotta fenn ellenséges népek közepette több mint ezer év óta. Helyzete Európa kellős közepén sohasem volt könnyű. A magyarok mindig kevesen voltak és rokontalanul, idegen fajú népek közé ékelten csak államalkotó művészetük tarthatta fenn őket és ezzel válhattak a Duna völgyében kavargó népsokaság szervezőivé és uraivá. E munkában is számtalanszor megzavarta a magyarságot a reá törő ellenség, hiszen a Kelet és a Nyugat érintkező vonalán telepedve le, e két idegen világ ellentétei rajta keresztül csaptak össze. Ily körülmények között kevés ideje volt a tiszta elméletnek messze a valóság fölé emelkedő világában időzni és inkább a nemzeti önfenntartás ösztöne lett a vezetője tetteiben, mint az elméletek. Ennek tulajdonítható, hogy nincs ma Európában történelmi nép, amelynek oly régóta felébredt nemzeti öntudata s oly kevés eredeti filozofémája volna, mint éppen a magyarnak.

A magyar tehát nem elmélkedő hajlamú, hanem inkább cselekvő és ösztönös nép, s e tekintetben sok közös vonás van benne az angollal, akivel alkotmányos élete is sok érdekes analógiában osztozik. Csak így érthető aztán az a látvány, hogy noha a magyarság Szent István óta, immár kilencszáz éven át, a lehető legszorosabb kapcsolatban volt a németiséggel, s rajta át érintkezett Nyugat-Európával, ideáljainak mégsem a némete-

ket, hanem az angolokat tekintette és irodalmi mintáit legszívesebben a franciáknál kereste. Széchenyi István, a XIX. század első felének nagy ébresztő államférfia is angol példákon lelkesedve szerette volna mássá formálni a rendiség köréből kiemelkedő magyarságot, – s Petőfi Sándor és Ady Endre, a magyar lélek szubjektivitásának az utolsó száz évben legigazabb kifejezői, a franciákért lelkesedtek és Párizsban érezték a világ szívének dobogását. Velük szemben nincs egyetlen nagy államférfink és egyetlen nagy költőnk se, akit mint a német életforma és a német lélek szerelmesét lehetne odaállítani.

2. A nemzetfenntartó ösztön fejlettségének köszönhető, hogy a magyarság szellemi életében is azok a megnyilvánulások az uralkodók, amelyek ezzel valahogyan összekötetésben vannak. A nemzeti irodalom híven követi a nemzet sorsfordulatait és a magyar líra története, mint egyik kiváló kritikusunk mondotta, rövidben a nemzet története. A magyar gondolkodásban is azok a mozzanatok érték el a teljes kifejlődést, amelyek a cselekvő élettel érintkezésben maradnak. A jogászi gondolkodás a magyarnak egyik erőssége, amelyre számtalanszor szüksége volt, amikor ősi alkotmányát kellett megvédenie idegen uralkodóházból származó királyainak germanizáló és a nemzeti önállóságot megsemmisítéssel fenyegető akarata ellen. A múlt: a törvény és a hagyományok erejéből élt ez a nemzet sok századon át, amikor a hatalom azok birtokában volt, akik idegenül álltak nemzeti sajátságaival szemben. Ennek a szellemnek a termékeként született meg a múlt század második felében *báró Eötvös József* (1813-1871) nagy műve „A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az államra”. A kiváló gyakorlati államférfiú, aki egyik legnagyobb közoktatásügyi minisztere is volt az országnak, ebben a munkájában éles ésszel boncolja a szabadság, egyenlőség és nemzetiség, valamint a haladás eszméinek értelmét és jogbölcséleti s történetfilozófiai magaslatról keresi, hogy milyen hatással vannak ezek az eszmék a modern államélet kialakulására. E munka, amelyet német nyelven is kiadott, az elméleti politika terén Európaszerte komoly megbecsülést szerzett írójának és hű kifejezője a magyar nemzet politikai érzékének és érettségének.

3. Ez a politikai ösztön éreztette meg a magyarsággal a Duna völgyében való letelepülése után alig száz esztendővel, hogy ha élni akar, szakítania kell Ázsiával és őszintén, fenntartás nélkül csatlakoznia Európához, még pedig annak a nyugati keresztyénségben tömörült feléhez, mert ez mindjobban azt a dinamikus erőt képviselte, amely Európa határát napról-napra messzebb tolta Ázsia felé. Ezt az elhatározó lépést a honalapító fejedelmi ház első nagy királya, Szent István (997-1031) tette meg, aki népét a keresztyén hitre térítve tagjává tette a nyugat-európai népek közösségének. Ettől kezdve a magyarság sorsa egy Nyugat-Európa sorsával és Magyarország az a bástya, amelyet először

érnek a Keletnek és a Balkánnak Európára irányuló támadásai. A magyar szellemi élet ettől kezdve hű tükre mindazoknak a mozgalmaknak, amelyek Európa nyugati felét izgalomba ejtik, s a művelődésnek minden nagy hulláma végighömpölygött a magyarok földjén is. Volt nekünk is keresztyén középkorunk, ahol azonban a neophyta népek szokásaként sokkal jobban hangsúlyoztuk szellemi életünkben a reánk nézve új hit szellemiségét, semhogy olyan alkotásokra mutathatnánk rá, mint pl. a francia fabliauk stb., ahol a nép eredeti szelleme öltött volna testet. A mi középkori irodalmunk az európai kolostori keresztyénség egyetemes irodalmával azonos és a sajátos nemzeti lélek alkotásainak csak igen csekély nyomaival találkozunk benne. A filozófiában *Temesvári Pelbárt*, a XV. században élt szerzetes kéziratos munkái és prédikációi mégis bizonyosságai annak, hogy a skolasztika Magyarországra is eljutott, habár itt természetesen nem talált oly élénk visszhangra, mint a Nyugaton. S ugyancsak egy magyar bíborosnak, *Pázmány Péternek* (1570-1637) a gráci egyetemen tartott latinnyelvű előadásai és magyarnyelvű munkái azt mutatják, hogy a jezsuita barokk-skolasztika filozófusának, Suareznek a gondolatai se hagyták érintetlenül a magyar katolikus papság lelki világát. Sőt Pázmány metafizikája és dialektikai fejtegetései e filozófiának sok tekintetben való eredeti felfogására is engednek következtetni, úgyhogy a magyar bíboros Cicero nem pusztán másolója volt Suarez eszméinek.

4. De az újkor világi filozófiájának területén se volt a magyar szellem munkássága meddő. Alig született meg az újkori filozófia Descartes elméleteiből, egy magyar református teológus már fogékony elmével hallgatja az utrechti egyetemen a cartesianismus körül kitört vitatkozásokat, s onnan hazatérve már 1651-ben magyar nyelven hirdeti a cartesianus tanítást. Ez a férfiú *Apáczai Cseri János* (1625-1659), akiben még nagyobb ugyan a filozófia eszméi iránt a lelkesedés, mint a mélyebb megértés, de jellemző, hogy nemzeti ösztönével legott megérezte az új filozófia fontosságát és már hasznosítani akarta azt abban a szellemi újjáalkotásban, amelynek megvalósítására szentelte a munka lázában eléggő rövid életét.

Sem Apáczai, sem utána következő társai egészen a múlt század utolsó harmadáig nem voltak a filozófiában eredeti, alkotó elmék, de bizonyosságai a magyarságban a filozófiai érdeklődés ébrenlétének. S jellemző, hogy a magyar nemzet gondolkodásába itt is rögtön bevonult az a francia gondolat, a *Cogito ergo sum*, amely a maga világosságra és logikusságra való törekvésével rokonhajlamokat tudott a magyar szellemen fölébresztetni. De annak a helyzetnek megfelelően, hogy Descartes után kiesett a vezetés a filozófiában a franciák kezéből, utána Magyarországon is a nagy német gondolkodók hatása vált érezhetővé s ezek

körül alakultak nálunk is filozófiai mozgalmak. De politikai elméletek terén továbbra is, mint egész Európában, úgy Magyarországon is a francia gondolkodók eszméi találtak visszhangra, mint ezt Eckhardt Sándor könyve (A francia forradalom eszméi Magyarországon. Budapest, 1923.) részletesen igazolja.

A német idealizmus rendszerei közül különösen Kant eszméi keltettek Magyarországon nagyobb érdeklődést és pedig a magyar-szellem alaptermészetének megfelelően különösen erkölcsi és vallásfilozófiai tanításai szolgáltak egyfelől az eszmeébresztésnek, másfelől pedig a kritikának alapjául. A kanti öntevékeny szellemiség eszméje ihlette meg azt a magyar filozófust is, aki elsőnek alkotott az előtte próbálkozó bátortalan kísérletek után olyan bölcséleti rendszert, amellyel elérte a magyar bölcselkedés az európai színvonalat. *Böhm Károly* (1846-1911) kolozsvári professzor ez az eredeti rendszeralkotó, aki eszméit az „Ember és Világa” című főművében fejtette ki. Böhmre rendkívül mélyen hatott a kanti idealizmus, sőt mivel a lelke mélyén élő irracionális hite az immanentizmus gondolatához vonzotta, Kantot Fichte értelmében szerette interpretálni. De részint korára, részint a magyar faj követelte józanságra jellemző, hogy Böhm szükségét érezte annak, hogy Kantot Comte-val, a kriticizmust a pozitívizmussal ellensúlyozza és így a valóság talajához közelebb tartsa. Tanításának pár szóval kifejezhető veleje az, hogy a Világ az Én, a szellemiség tevékenysége nyomán jön létre. Ennek öntudatlan teremtő aktusa alkotja meg a tárgyi világot, melyet az alany magából projiciál, kivetít s ez által létrehozza a külső világot. Ámde az Én nemcsak öntudatlan alkotó, hanem tudatos szellemiség is, amely az öntudatlanul kivetített világot hatás alakjában tudomásul is veszi és a képek tudatos rekonstrukciója által megismeri. A megismerés így, mint a Más hatása tűnik fel az Én előtt. De világunk nemcsak abból áll, amit mint a ránk ható Más tudomásul veszünk, hanem ennél határozottan nagyobb fontosságú része az, amit Énünk a saját erejével alkot a világban. Ezzel leszünk ugyanis a világfolyamat tényezőivé és belefoglaljuk ennek a szövevébe a magunk egyéniségének a szálát, mint az örökkévalóság alkatrészét. A valóval szemben tehát, melyet az alany tudomásul vesz, ott találjuk az értékeket, amelyeket az alany feladatokként megvalósít. Az ember világának egymáshoz illő és egymást kiegészítő két félgömbje tehát a való és a kellő, a tények és az ideálok szférája, s ezek együttesen teszik az egész emberi világot. Ezért a hagyományos metafizikát, az ontológiát, Böhm a deontológiával, az értéktannal tartja kiegészítendőnek, mert nemcsak a természeti valóságot kialakító princípiumok, hanem az ideálok is őstényezők gyanánt benne rejlenek az emberi természetben.

Böhm rendszere is bizonyossága annak, hogy *theoria* és *praxis*, elmélet és gyakorlat a magyar elmében együtt és egyszerre, egymást kiegészítő

módon lehet csak jelen. A filozófia itt nem élhet pusztán szemlélődés, tiszta elmélet alakjában, hanem a magyar lélek ősi hajlamainak megfelelően eleven életté kívánkozik. A magyar gondolkodóknál a világról szóló elmélethez rögtön odakívánkozik az emberről szóló elmélet is és a metafizika egy etikába, az elmélet az életbe torkollik bele.

Ezért tekinthetjük ma a filozofálás magyar módjának jellemző példája gyanánt *Kornis Gyula* (szül. 1885) munkásságát, ő ugyanis nem spekulatív filozófus, de a legtipikusabban magyar elme, akiben a fogalmi világosság sohasem öncél, hanem az élet ösztönös akti vitás vágyával kapcsolódik. Munkássága iskolás példája lehetne annak, hogy a magyar elme mily szélesen nyitva áll a nyugateurópai szellemi áramlatok befogadásának. Általában a magyar tudósok sokkal átfogóbbak a külföldi kutatások ismeretében, mint az angol, francia, vagy akár a legtöbb német tudós. Kornis is figyelemmel kíséri a külföld minden jelentős filozófiai mozgalmát, de kritikus józansággal áll velük szemben és veleszületett szisztematikus érzékével rögtön rendszerezni és értékelni képes a megismert rengeteg anyagot. Gondolkodását ez a kritikai érzék és a nagy életközelség jellemzik, amelyek birtokában ösztönösen elfordul minden üres fogalomhüvelyezéstől és szkeptikus minden oly elmélet iránt, amiben az élettől való eltávolodást érzi meg. Ennek köszönhető, hogy művei vagy elvi rendszerezések, vagy tények történetfilozófiai értékelései. Filozofálásának célja annak az örökkévaló értékrendszernek a megpillantása, amelynek irányítania kell az ember cselekvő életét. Kornis ideálja tehát a Platon értelmében való filozófus, akinek gondolatai kívánják a gyakorlati megvalósítást és így lesz a filozófusból pedagógus, sőt a legnemesebb értelemben vett politikus.

De míg Böhm az immanentia világnézete alapján filozofált, addig Kornis teljesen a platonianus transcendentia hitének a talaján áll. S ez a platonizmus még teljesebb elméleti vértzetben jelenik meg *Pauler Ákos* (szül. 1876.) gondolkodásában, akit ma általánosan *princeps in Hungaria philosophiae*-nek szokás – és pedig méltán – tekinteni. Pauler rendkívül finom és gazdag problémalátású elme, akinek filozófiai rendszere a mai európai filozófiában újraéledő platonikus törekvéseknek igen eredeti összefogásából született meg. E végből először is egy minden ízében figyelemreméltó logikát épített ki, ahol az autothetikusnak nevezett ítéletekkel és a redukciónak nevezett módszerrel a filozófiai gondolkodásnak a szaktudományi gondolkodástól eltérő jellegét sikerrel hangsúlyozza. E logika segítségével építi föl aztán aristotelesi és leibnitzi hagyományokra támaszkodva metafizikáját, s ezt etikával és esztétikával is kiegészíti. A modern logisztika, halmazelmélet és fenomenológia tanainak felhasználásával pedig egy új filozófiai disciplinát: az ideológiát konstruálja meg, s ennek tagjaiként mutatja be a fenomenológiát, a reláció-elméletet, a ka-

tegória-tant és az értékelméletet. Pauler ízig-vérig rendszeres elme és látszólag elsősorban theoretikus, akit gyakorlati kérdések nem is érdekelnek. De ha fölfejtjük filozófiai rendszerét, könnyű rájönnünk, hogy ez a filozófia is inkább mély erkölcsi hitből, mint értékmentes tudományos ítéletekből született meg, s nála igazán *pectus est quod fecit philosophum*. Ezért nyit napról-napra nagyobb teret gondolkodásában a skolasztikának, mert hit és bölcsélet az ő szemében egészen közel vannak egymáshoz.

Ezt a tendenciát aztán még teljesebben és kiemeltebben fejezi ki báró *Brandenstein Béla*, Pauler legtöbb reményt nyújtó tanítványa, aki Aquinoi Szent Tamás eszméit a modern tárgyelmélet, fenomenológia és matematika segítségével igyekszik alátámasztani német nyelven írt érdekes, de túlságosan bőbeszédű munkáiban, amelyek mint egy megújított skolasztikus rendszer részei állanak előttünk. Brandenstein tudatosan egy modernizált *Summa* (contra modernos?) megírását tűzte maga elé feladatul. Teljesen a *doctor angelicus* eszméinek a világánál olvassa és bírálja a modern filozófusokat, s az a benyomásunk, hogy az utolsó öthatszáz esztendő legszívesebben kitörülne az európai gondolkodás történetéből. Pauler napról-napra jobban hangsúlyozza a hellén és a skolasztikus gondolkodás örök igazságtartalmát, s úgy tűnik fel, mintha a tanítvány már egyenest e múltban kívánna élni, s ezért csak bírálni tudja a mai ember gondolatait kialakító filozófusokat.

De vajjon nem jellemző-e ez a gondolkodás is a Trianon romjaiból kiemelkedni kívánó magyarság lelki világára? Nem Trianon tagadása és a nagy múlt visszasóhajtása rejlik-e e filozofálás öntudatlan motívumainak a mélyén? Mindenesetre könnyű volna e gondolkodás lelki rugóit megmutatni a mai magyarság psyché jében, amely alól egyetlen nemzetével együtt érző magyar ember sem vonhatja ki magát.

A PSYCHOLOGIA MAGYARORSZÁGON

A filozófiával szoros érintkezésben lévő tudományok közül a jog-filozófián kívül a pszichologia iránt van a magyarságban a legélénkebb érdeklődés. A lelki élet a maga konkrétságával és kimeríthetetlen gazdagságával mindig vonzó tárgya maradt e népnek, s ezért tudományos feldolgozásának is aránylag nagy tér jut e kis nép műveltségében. Hajlamánál fogva a magyar psyché itt is sokban találkozik a francia lélekkel, mert mint a francia, úgy a magyar is, szívesen fekteti filozófiai elmélkedéseit pszichológiai alapokra és a pszichológiában látja a filozófia szentélyéhez vezető előcsarnokot.

Az önálló tudományos pszichologia aránylag igen fiatal tudomány, mert hiszen régebben a pszichologia az egész világon a metafizika jár-

szalagján járt és alig három évtizede küzdötte ki magának az önálló tudomány rangját. S azóta a legújabb amerikai áramlatoktól eltekintve, nem volt oly pszichológiai irány, amely magyar földön ne talált volna hívekre, sőt olyan komoly munkásokra is, akiknek kutatásai a külföld szemében is tiszteletet szereztek a magyar tudománynak.

A különböző irányban dolgozó psychologusok egyesítésére és közös munkaprogrammok kialakítására törekszik a múlt évben alakult Magyar Pszichológiai Társaság, amelynek folyóirata, a Magyar Pszichológiai Szemle, egységbe szeretné tömöríteni mindazokat, akik Magyarországon lélektani problémákkal foglalkoznak. Ma tehát a pszichológiának már van Magyarországon külön hivatalos szervezete és önálló folyóirata, amely a leghivatottabb magyar psychologusok irányítása alatt bizonyosan sokat fog tenni a magyar psychologusok nemzetközi relációinak a kiépítésére és elismertetésükre.

2. A magyar pszichológiát általában az jellemzi, hogy nincsen egészen önálló, sajátos nemzeti karaktere, mint ahogy pl. a francia, a német és az angol-amerikai pszichológiánál ez megtalálható. Itt inkább a nagy nemzetközi tudományos élet áramlatai keresztezik egymást és a magyarság inkább a válogatásban és a problémák megragadásának a módjában mutatkozik meg. Annál a szoros földrajzi és politikai érintkezésnél fogva, amelyben a magyarság egész a világháború végéig a németességgel élt, nagyon természetes, hogy a német tudomány, közelebről a német pszichológia irányai és módszerei voltak Magyarországon is az uralkodók. Ez azonban nem jelent egyeduralmat, mert mint alább látni fogjuk, más eszmeáramlatok is utat találtak azért a magyar psychologusokhoz.

A múlt század utolsó évtizedében és a jelen század kezdetén különösen a nagy *Wundt* szelleme tartotta hatalmában a magyar psychologusokat s az egyetemen és főiskolákon ennek a tanait szitta magába a magyar ifjúság. *Böhm Károly* a kolozsvári egyetemen ugyan a saját pszichológiai elméletét tanította, ami azonban annyira át van szöve az ő filozófiai tanival, hogy csak a rendszer egészében, mint filozófiai pszichológia találhat igazi méltánylást. De ez az elmélet is ízig-vérig a német szellem talajából nőtt ki. E filozófiai pszichológia területén *Alexander Bernát* mutatott olyan törekvéseket, amelyek Wundttól a francia Ribot és más rokonszemű psychologusok irányában való tájékozódásról tanúskodtak. A lelki életről (1905) írt elevenen megírt áttekintése, de különösen a művészi alkotás lélektana körébe vágó finom és eredeti megfigyelései Alexandert már inkább a francia iskola méltó tanítványának mutatják.

3. A magyar pozitivisták köréből egy nagyon tanulságos és igen éles elméjű pszichológiai művet mutathatunk föl, nevezetesen *Posch Jenő* hatalmas kétkötetes könyvét „Lelki Jelenségeink Természetéről. E munka, ha nem magyar nyelven jelenik meg, bizonyosan széles körökben keltett

volna figyelmet. Ma már túlhaladott materialista felfogással, de sokszor igen szellemesen világít rá lelki életünk problémáira. Posch művét egy realista lélektan tervezetének mondja, s benne a voluntarista filozófusok nyomain elindulva különösen a „képzet” fogalmát szeretné a pszichológiából száműzni. Lange és James példáján fellelkesülve a képzeteket a mozgulatokkal magyarázza. Életének feladatául a spiritualista világnézet megcáfolását vallotta, melyet sehogysem tudott összeegyeztetni a természettudományok eredményeivel, s minthogy ez a világnézet szerinte a képzet és gondolkodás tényeinek a táján vetette meg a lábát legerősebben, Posch itt akarta megtámadni a szorongatott ellenséget. Hogy diadalt aratott volna, azt ő maga sem állította, de az ízig-vérig harcos pozitivistá azzal a meggyőződéssel hunyta le szemét, hogy megjelölte a metafizikai pszichologia legbiztosabb elpusztításának az útját. Főműve a Spencer-féle akaratelméletnek a legkisebb részletekig való keresztülvitele, de sokat köszön Avenarius, Fouillé, Fritz Mauthner, Münsterberg és Ribot gondolatainak is.

4. Egy másik irányban, a lelki jelenségek sajátos voltának az elismerésével *Kornis Gyula* írt egy impozáns szintézist „A Lelki Élet” (1917-1919) című háromkötetes művében. Kornis nagy előtanulmányokat végzett e művéhez. Egyik könyvében (Okság és törvényszerűség a pszichológiában, 1911) tanulságos vizsgálatokkal edzette magát a pszichologia módszertani kérdései tárgyában s már itt indokolta azt az álláspontját, hogy a pszichológiát nem lehet egyszerűen természettudománnyá tenni, mint a pozitivisták szeretnék. Ez alapos methodikai tanulmányok után fogott hozzá aztán a lelki élet egészéről írott nagy munkájához, amely e nemben igen sikerült szintézis. Legtöbb eredetiséget a mű harmadik kötetében, az érzelmek és az akarati jelenségek igen finom és mélyreható elemzésében találunk. Ez a rész önmaga is biztosítaná a munka értékét. De igen figyelemreméltók ezenkívül szerzőnek azok a fejtegetései, amelyekben az egyes pszichológiai problémák történetét fölfejt, továbbá, ahol a pszichológiának a szellemtudományokkal való érintkezését világítja meg. A tények ismeretében való alapossága és előadásának nyugodt, világos menete Kornis könyvét széles körökben ismertté tették s ez tekinthető annak a *standard work*-nak, amely ma Magyarországon a művelt olvasó szemében a pszichológiát jelenti.

5. A filozófiai elméletektől mentes öncélú pszichológiai kutatás az utóbbi pár évtizedben Magyarországon is érdeklődésre és művelőkre talált. Ennek a régebben „kísérleti” néven ismert lélektanok külföldön is elismert kutatói *Pikler Gyula*, *Révész Géza* s főleg *Ranschburg Pál*. Valamennyien szinte kivétel nélkül német nyelven bocsátották közre jelentős eredeti vizsgálódásaikat, s így azok a nemzetközi tudományos élet közismert eredményei közé tartoznak.

Pikler Gyula „Sinnesphysiologische Untersuchungen” (1917) című

könyvével igen élesesű, bár sokszor erőltetetten eredetieskedő kutatónak bizonyult. Révész Géának pedig a hangérzetek és a differenciális pszichológia területén alapvető vizsgálódásai vannak (*Psychologie eines musikalisch begabten Kindes*, 1918. *Tonpsychologie*, 1920). De sikerben és pozitív eredményekben mindegyiküket felülmúlja Ranschburg Pál, aki a Magyar Psychologiai Társaság elnöke és egyik pszichológiai laboratórium igazgatója, ő az orvostudomány felől érkezett el a pszichológiához s innen hozta magával azt a törekvését, hogy a lelki életet az idegrendszerrel való szoros kapcsolatában vizsgálja. Ez azonban nem teszi őt a materializmus és a mechanikus szemléletű pszichológia hívévé, hanem az én-ben egy olyan komplexumot lát, amely nem fejezhető ki azzal, hogy részek összegének vagy más efféle mozaiknak mondjuk, mint az atomizáló pszichológia szereti tenni. Ranschburg az organikus világfelfogás híve és azt vallja, hogy az organizmusok életakarata olyan szabályozó hatalom, amely fiziológiai téren is mindig tökéletesebb eszközöket tud teremteni a maga megnyilvánulásai számára.

Mielőtt Ranschburg a lelki élet egészére vonatkozó felfogását elének tárta volna, a pszichológiai részlettanulmányok és monográfiák egész sorát adta közre. (*Das kranke Gedächtnis*, 1911. *Psychol. Studien*, 2. kötet 1913 sk. *Az emberi elme*, 2 köt., 1923. *Die Lese- und Schreibstörungen des Kindesalters*, 1928 stb. stb.) Ezekben különösen az emlékezet és a lelki képességek terén végzett vizsgálódásai és törvénymegállapításai már régen jól hangzóvá tették nevét a psychologusok körében. Nagy összefoglaló művében az emberi elméről (ő ugyanis a *lélek* szó helyett szívesebben használja az *elme* kifejezést) szintén a biológiai tények és a lelki funkciók összefüggéseinek a kutatásában bizonyul elsőrangú bűvárnak. Igen jelentős megállapításokra jut pl. az érzet minősége és az ingerületvezetés viszonyára nézve, valamint figyelmet érdemel az a megállapítása is, hogy az érzet nem folyamatos, hanem oscilláló folyamat. De legnagyobb fontosságúnak azt a tételét kell tartanunk, melyet Ranschburg a „homogén gátlás” elméletének nevez, s amely abban áll, hogy a homogén tartalmak kölcsönösen gátolják egymást, illetve egybeolvadni törekszenek (homophonia törvénye). Évtizedek fáradtságos munkájával szerzünk végül odajutott, hogy ezt a törvényt mint végső fokon fiziko-kémiai feltételezett biológiai alaptörvényt állíthassa elének.

Ranschburg körül ma már tanítványokat és rokon szellemű kutatókat (Szondi Lipót, Boda István, Juhász Andor) látunk tömörülni s ez az első magyar lélektani iskola, amelyik közös munkamódotra törekszik.

6. Meg kell még említenünk, hogy a psychoanalízis terén *Ferenczi Sándor*, a külföldi irodalomban is ismeretes magyar ideg orvos, sikerrel képviseli Magyarországon a freudizmust jó és rossz oldalával egyetemben.